

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ КАДАСТРУ ЗЕМЕЛЬ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

© Хавар Ю., 2013

Рассматриваются особенности организационно-технического обеспечения функционирования кадастра земель лесохозяйственного назначения.

In the article the features of organizational and technical provision function of the inventory of land for forestry purposes.

Постановка проблеми. Державний земельний кадастр є базовою територіальною основою для ведення інших кадастрів природних ресурсів, зокрема і державного лісового кадастру. З урахуванням різного призначення лісів та багатоманітності виконуваних ними функцій (водоохоронної, ґрунтозахисної, рекреаційної, санітарної, гігієнічної, оздоровчої, особливої природоохоронної, естетичної, наукової та інших), передбачено поділ їх на категорії, які, своєю чергою, є складовою державного лісового кадастру, що ведеться з метою ефективної організації охорони і захисту лісів, раціонального використання лісового фонду, відтворення лісів, систематичного контролю за їх якісними і кількісними змінами.

Моніторинг законодавства у сфері земельно-лісових відносин показує, що у багатьох випадках недосконалість як земельного, так і лісового законодавства породжує низку проблем щодо комплексного характеру цих відносин, врегулювання питань власності, чіткого визначення повноважень і функцій органів управління землями лісогосподарського призначення, їх відповідності системі державного контролю.

Розкритий перелік проблемних питань земель лісогосподарського призначення країни зумовлює розроблення системи землеустрою земель цієї категорії як основи лісовпорядкування та невід'ємної складової загальної інтегрованої системи державного земельного кадастру.

Зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Землеустрій є основою лісовпорядкування земель лісогосподарського призначення. Запровадження обов'язкового проведення за єдиною методикою лісовпорядкування лісів незалежно від форми власності на них та відомчої належності, більш повне й системне визначення змісту та порядку його проведення на законодавчому рівні безпосередньо передбачене у Лісовому кодексі України.

Питання землеустрою земель лісогосподарського призначення тісно пов'язані з проблемами лісовпорядкування [1], що має на меті раціональну організацію лісових територій з врахуванням екології довкілля і охорони ґрунтів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Сучасні проблеми землеустрою та способи їх вирішення, моделювання ефективного використання території для землеустрою та створенням ієрархічної моделі зворотного процесу в системі землеустрою досліджено в роботах [2–4].

У статті [5] автор розглядає особливості класифікації й обліку земельних ресурсів у лісовому господарстві України, їх узгодження зі Стандартною класифікацією землекористування країн ЄС, Інструкцією з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель Держзем-агентством України, а також відповідних форм обліку та звітності з європейськими стандартами.

Поняття та склад земель лісогосподарського призначення, особливості правового режиму земель цієї категорії та правові форми їх використання розглянуто у роботі [6].

Невирішені частини загальної проблеми. Аналіз існуючих наукових та практичних розробок показує, що невирішеною частиною загальної проблеми формування бази даних державного земельного кадастру в розрізі основних його складових, з урахуванням екологічних, природних, соціальних, економічних, природно-захисних та інших цінностей земель лісогосподарського призначення, є не вирішеним досі завданням.

Постановка завдання. Розглянути та розробити структурно-логічну схему організаційно-технічного забезпечення функціонування кадастру земель лісогосподарського призначення з врахуванням чинних нормативно-правових та методичних документів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Землеустрій земель лісогосподарського призначення є невід'ємною складовою загальної інтегрованої системи державного земельного кадастру.

За цільовим призначенням лісовпорядкування поділяється на первинне, періодичне повторне і безперервне, інвентаризацію лісів і спеціальні види обстежень. Технічною основою для всіх видів лісовпорядних робіт є матеріали аерофотознімання. У лісовому фонді України здійснюється переважно періодичне повторне і безперервне лісовпорядкування [7].

Первинне лісовпорядкування здійснюється в лісах, у яких передбачається повна організація території об'єкта на місцевості.

Періодичне повторне лісовпорядкування здійснюється в раніше впорядкованих об'єктах після закінчення ревізійного періоду. При цьому можливе здійснення часткового корегування внутрішньогосподарської організації лісового фонду, виконується повний обсяг лісотаксаційних робіт, здійснюється закладання необхідної кількості і видів пробних площ і повторна перелікова таксація всіх пробних площ, які збереглися від минулих лісовпорядкувань, виконання необхідних видів обстежувальних робіт. Таксація лісу здійснюється з максимально можливим збереженням контурів таксаційних виділів, установлених попереднім лісовпорядкуванням, і з урахуванням змін, що відбулися в результаті господарської діяльності.

У камеральний період аналізуються такі показники лісогосподарської діяльності за минулий період, як: динаміка лісового фонду, виконання лісогосподарських робіт за їх видами й обсягами порівняно з проектом лісовпорядкування, відповідність розміру фактичного відпуску лісу розміру затвердженої розрахункової лісосіки, досягнута ефективність у підвищенні продуктивності лісів.

Безперервне лісовпорядкування здійснюється на об'єктах інтенсивного ведення лісового господарства і лісовикористання, де частка щорічного охоплення виділів господарськими діями, що призводять до зміни категорій земель або переважаючої деревної породи, становить понад 2 %. З цієї причини складені лісовпорядні проекти поступово втрачають своє значення в регулюванні і розвитку лісогосподарського виробництва.

При безперервному лісовпорядкуванні щорічно інвентаризацією охоплюють лише частину лісового фонду, яка задіяна господарськими заходами або зазнала істотних змін внаслідок стихійних явищ чи залучення нових земель. У результаті його здійснення щорічно оновлюється характеристика лісового фонду, визначаються поточні плани вирубок і господарських заходів з територіальним їх розміщенням, здійснюється контроль за їх виконанням.

Впорядкування лісів, яке передує переходу на технологію безперервного лісовпорядкування, іноді називають базовим. Його особливістю є максимальне використання вимірювально-перелікових методів таксації, достатнє техніко-економічне обґрунтування проектних заходів, створення на основі лісовпорядних матеріалів повидільних інформаційних і картографічних баз даних, які надалі щорічно підтримуються в актуалізованому стані.

Інвентаризація лісів – це самостійний вид лісовпорядних робіт, який призначається у випадках, коли в якійсь частині лісового підприємства виникає необхідність термінового уточнення експлуатаційних запасів деревини або обсягу і товарності пошкодженої деревини до проведення наступного лісовпорядкування об'єкта [8, 9].

Основна відмінність інвентаризації від впорядкування лісів полягає у відсутності основних видів робіт з організації території лісового фонду і робіт зі складання проекту організації і розвитку лісового господарства. Замість проекту складається пояснювальна записка за спеціальною програмою з виготовлення необхідних інвентаризаційних і планових документів або вносяться відповідні корективи до матеріалів чинного проекту за погодженням із замовником. Рішення про це приймається на технічній нараді або обумовлюється у договорі на виконання робіт.

Спеціальні види обстежень (грунтово-типологічні, геоботанічні, лісопатологічні), впорядкування (мисливське, протипожежне) та виявлення ресурсів недеревної сировини здійснюють з метою раціональної організації лісового або паркового господарства і підвищення рівня його інтенсивності, що реалізується в комплексних проектах. Обстеження здійснюють одночасно з лісовпорядковими роботами або за 1–2 роки до них. Підставою для ведення в лісах інтенсивного комплексного лісового господарства є використання переважно екологічної, рекреаційної, естетичної та виховної функції лісів за обмеженого експлуатаційного їх значення.

Усі види спеціальних обстежень і впорядкувань виконуються за спеціальними інструкціями, затвердженими Державним агентством лісових ресурсів України.

Відповідно до статті 46 Лісового кодексу України до структури лісовпорядкових робіт входить:

– визначення меж і внутрішньогосподарська організація територій лісогосподарського призначення;

– виконання топографо-геодезичних робіт і створення карт спеціального призначення;

– інвентаризація земель лісогосподарського призначення;

– вивчення або виконання робіт з грошової оцінки лісів та земель.

Отже, базовою основою проведення лісовпорядкових робіт є розроблення проектів землеустрою щодо формування територій земель лісогосподарського призначення.

Результатом проведення лісовпорядкування є проект організації і розвитку лісового господарства відповідного об'єкта лісовпорядкування з відповідними картографічними матеріалами, таблицями, текстовою частиною, у яких мають бути подані інформація щодо оцінки ситуації на час проведення лісовпорядкування, відповідні розрахунки та пропозиції з усіх питань, визначених цією статтею Лісового кодексу.

Особливі вимоги щодо проведення лісовпорядкування визначаються технічним завданням на проведення лісовпорядкування, яке надається замовником виконавцеві роботи.

Крім робіт, передбачених у ст. 46 ЛК у процесі лісовпорядкування, на договірних умовах виконавець лісовпорядкування може виконувати такі роботи [1]:

– розроблення основних положень організації та розвитку лісового господарства за адміністративно-територіальними одиницями України або окремими природно-економічними регіонами;

– складання зведених проектів організації та розвитку лісового господарства за областями;

– складання проектів організації та ведення лісового господарства для тимчасових лісокористувачів, яким виділені лісові ділянки для спеціального використання лісових ресурсів, потреб мисливського господарства та ін.;

– відведення і матеріально-грошова оцінка лісосік під час проведення лісовпорядкових робіт;

– здійснення інших робіт, що впливають з покладених на лісовпорядкування основних завдань.

Сьогодні єдиним виконавцем робіт з лісовпорядкування в Україні є Українське державне проектне лісовпорядне виробниче об'єднання “Укрдержліспроєкт” Державного агентства лісових ресурсів України, а основним розробником проектів землеустрою земель лісогосподарського призначення – науково-дослідні та проектні інститути землеустрою.

Лісовпорядкування в Україні здійснюється відповідно до Інструкції з впорядкування лісового фонду України (ч. 1, польові роботи) [10], розробленої з урахуванням раніше чинних нормативних актів у цій сфері і ухваленою Науково-технічною радою Держкомлісгоспу (протокол №2 від 1.11.2006 р.), яка регламентує порядок і нормативні вимоги щодо проведення лісовпорядкування за єдиною системою в усіх лісах України, що є обов'язковими для всіх лісокористувачів та власників лісів.

Виконання вищеперелічених завдань досягають, аналізуючи наявні з цієї проблеми документи та матеріали, та у разі необхідності виконання відповідних польових та камеральних робіт. Дослідження

взаємозв'язків та обміну інформацією між Держземагентством України та Держлісагентством України, а також вивчення їх структури надасть можливість правильного організаційно-технічного забезпечення функціонування кадастру земель лісогосподарського призначення.

Структурно-логічну схему організаційно-технічного забезпечення функціонування кадастру земель лісогосподарського призначення наведено на рисунку.

Структурно-логічна схема організаційно-технічного забезпечення функціонування кадастру земель лісогосподарського призначення

Відповідно до своїх повноважень районні та обласні органи Держземагентства України надають розробникам проєктів лісовпорядкування:

- копії документів встановлених меж міських, селищних, сільських рад, міст обласного підпорядкування, розташованих в зоні об'єкта лісовпорядкування;
- копії ґрунтових карт;
- копії меж земель різних категорій та перелік земельних ділянок віднесених до них;
- копії картографічних та землевпорядних матеріалів щодо встановлених зон обмежень та обтяжень у межах земель лісогосподарського призначення;
- копії кадастрових планів та карт щодо функціонального використання площ земельних ділянок на лісових і нелісових землях тощо.

Інструкція [10] передбачає, що картографічною основою всіх видів робіт з лісовпорядкування є матеріали аерофотознімання. При цьому залежно від розряду лісовпорядкування встановлюють масштаби аерофотознімків:

- розряд 1а – М 1:5000 – 1:10 000;
- розряд 1 – М 1: 10 000.

Як виняток дозволяється застосувати аерофотознімки М 1:15 000.

Використовуючи наявні землевпорядні та картографічні дані, розробники проєктів лісовпорядкування (лісовпорядні експедиції виробничого об'єднання "Укрдержліспроект") відновлюють або встановлюють межі об'єктів лісовпорядкування з суміжниками; виконують знімання найважливіших складових території: лінійно-інженерних комунікацій, охоронних, санітарно-захисних та санітарно-гігієнічних зон та смуг, туристичних стежок, доріг; таксаційних виділів тощо.

Передбачено, що при відновленні окружних меж та зніманні планшетних рамок точність кутових вимірів повинна бути не нижчою за 1', а при зніманні внутрішньої ситуації – 10'. Довжини лінії вимірюють з точністю до 10 см.

При виконанні робіт з організації лісових територій картують місця сходу снігових лавин, зсувів, каменепадів, селенебезпечних русел, джерел мінеральних вод, наносять на карти напрямки основних вантажопотоків.

За результатами виконаних робіт складають карти в масштабі 1:500 – 1:5000 залежно від площ лісових масивів та їх функціонального використання.

Проект лісовпорядкування подають на затвердження замовникові (обласним управлінням Держлісагентства або лісгосподарським підприємствам).

Проекти землеустрою щодо відновлення або встановлення меж територій різного функціонального використання земель лісгосподарського призначення, як правило, розробляють науководослідні та проектні інститути землеустрою, які є в кожній області. Розроблений ними проект передають на затвердження замовникові робіт.

Після затвердження проектної документації та реалізації проектів землеустрою і лісовпорядкування вся інформація щодо розподілу та зміни функціонального використання земель лісгосподарського призначення за видами подається в територіальні органи земельних ресурсів для відповідної реєстрації в кадастровій системі.

Розвиток сучасних методів та засобів картографування територій та побудови геодезичних мереж ставить на порядок денний завдання визначення координат межових знаків та опорної геодезичної основи методом GPS, знімальних робіт з застосуванням космічного дистанційного зондування та електронної тахеометрії. Все це потребує додаткових досліджень.

Висновки. Невід'ємною складовою загальної інтегрованої системи державного земельного кадастру є землеустрій земель лісгосподарського призначення, який повинен здійснюватися комплексно з реалізацією таких функцій державного і самоврядного регулювання земельних відносин, як планування територій, ведення державного земельного кадастру та реєстрації прав на землю.

Тому саме розроблення проектів землеустрою щодо формування територій земель лісгосподарського призначення є основою проведення лісовпорядних робіт.

Запропонована структурно-логічна схема ефективного функціонування кадастру земель лісгосподарського призначення на основі поєднання робіт із землеустрою і лісовпорядкування надасть можливість правильного формування взаємозв'язків та обміну інформацією між Держземагентством України та Держлісагентством України.

1. Балюк Г.І. *Науково-практичний коментар Лісового кодексу України* / Г.І. Балюк, А.П. Гетьман, Т.Г. Ковальчук та ін. / за ред. Г.І. Балюк. – К.: Юрінком Інтер, 2010 р. – 368 с. 2. Мельничук О.Ю. *Сучасні проблеми землеустрою та способи їх вирішення* / О. Мельничук, П. Черняга // *Сучасні досягнення геодезичної науки та виробництва: Збірн. наук. праць.* – Львів, 2010. – Вип. II (20) – С. 167–170. 3. Мельничук О.Ю. *Моделювання ефективного використання території для землеустрою* / О. Мельничук, В. Волошин // *Сучасні досягнення геодезичної науки та виробництва: зб. наук. праць.* – Львів, 2009. – Вип. I (17) – С. 289–295. 4. Мельничук О.Ю. *Ієрархічна модель зворотного процесу в системі землеустрою* / О. Мельничук // *Сучасні досягнення геодезичної науки та виробництва: зб. наук. праць.* – Львів, 2011. – Вип. I (21) – С. 232–235. 5. *Особливості класифікації й обліку земельних ресурсів у лісовому господарстві України [Електронний ресурс]* / О.І. Дребот. – Режим доступу: <http://elibrary.nubip.edu.ua/13645/1/12doi.pdf>. – Заголовок з екрана. 6. Мірошніченко А.М. *Земельне право України: Підручник.* – К.: Алерта; Центр учбової літератури, 2011. – 680 с. 7. *Парколісовпорядкування: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]* / Ю.Й. Казаняк, А.А. Сорочинський, М.П. Горошко. – Львів: Тріада плюс, 2009. – 360 с. 8. *Лісовий кодекс України / Відомості Верховної Ради України від 26.04.1994 р., № 17, ст. 99.* – С. 443. 9. *Законодавство України про землю (7-е вид., перероб. і доп.)* / Упор.: О.М. Роїна. – К.: КНТ, 2008. – 552 с. 10. *Інструкція з впорядкування лісового фонду України. Ч. 1. Польові роботи.* – Ірпінь: ВО “Укрдержліспроект”, 2006. – 67 с.